

O'SMIRLIK DAVRINING PSIXOLOGIK O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Shokirova Matluba Qosimjonovna

*Namangan viloyati Pop tumani maktabgacha va maktab ta'limi bo'limiga qarashli
9-umumta'lim maktabi amaliyotchi psixologi*

Annotatsiya: Maqolada o'smirlik davrining yosh bosqichlari, o'smirlik davrining xususiyatlari, o'smir davrida uchraydigan ayrim qiyinchiliklar bu yoshdagi bolalarning psixik rivojlanishi va o'smirlar va ularning ota-onalari o'rtasidagi munosabatlarda qiyin davr ekanligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: O'smir, yetuklik davri, ta'lim va tarbiya, otalar tarbiyasi, psixik rivojlanish, inkor qilish.

Bola 11 yoshga yaqinlashganda, ota-onalar xatti-harakatlarida ba'zi o'zgarishlarni seza boshlaydilar. Bola o'z tanasidagi ichki fiziologik jarayonlarga muvofiq psixologik jihatdan qayta tiklanib, o'sadi. Ta'limda o'smirlik eng muammoli hisoblanadi.

Yosh o'smirlar

Kechagi bola jamiyatda, sinfda, do'stona jamiyatda, oilada o'z o'rnini tushunishga harakat qilmoqda. O'smirlik davrining xususiyatlarini qisqacha tahlil qilib, o'smir o'z muvaffaqiyatsizliklarini og'riqli his qiladi va yolg'izlikdan qo'rqadi, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Har qanday kichik narsa o'smirga zarar etkazishi mumkin. Ehtiyotsiz, kostik mulohaza ko'pincha uzoq muddatli ko'klarning sababidir. O'smirlikning o'ziga xos xususiyatlari - o'ziga ishonchsizlik, haddan tashqari emotsionallik va o'zini tuta olmaslik.

Kattalar uning hokimiyati bo'lishni to'xtatadilar. Ota-onalar va o'qituvchilar uchun o'smirga ta'sir qilish juda qiyin. U shunchaki ularni sezmaydi. Do'stlar va tengdoshlarning fikri u uchun obro'li bo'ladi. Yosh o'smirlikning o'ziga xos xususiyati shundaki, bolaga kattalar uni tushunmaydigandek tuyuladi. Va u uni tushunadigan odamlarni qidiradi.

O'smirlikning fiziologik xususiyati faollik va charchoqning kuchayishi hisoblanadi. O'smirning energiyasini to'g'ri yo'nalishga yo'naltirish kerak. Agar bu uni olomondan ajratib qo'yishi va bolalar jamiyatida yanada mashhur bo'lishiga yordam berishi tushuntirilsa, u san'at yoki sport bilan shug'ullanishdan xursand bo'ladi. Ammo ota-onalarning bu faoliyatlar sog'liq uchun foydali ekanligi, aqliy qobiliyatlarni rivojlantirish, aksariyat hollarda mutlaqo befoyda.

Yetuklik namoyishi

O'smir uchun kattalar endi kichik emasligini tushunishlari juda muhimdir. U hurmat va munosib munosabatni talab qiladi.

U allaqachon voyaga etganligini qanday isbotlashi mumkin? Katta yoshli odam boladan nimasi bilan farq qiladi? O'smirlik rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, shunday xulosaga kelish mumkin: bola bu savollarga o'z-o'zidan, hali ham bolalarcha, tushunish bilan javob beradi. Shuning uchun o'smirlar chekishni, spirtli ichimliklarni ichishni va jinsiy aloqa qilishni boshlaydilar, kattalarga bo'ysunishni to'xtatadilar. Uni bu balog'at va etuklik belgilari emasligiga ishonirish deyarli mumkin emas.

Yosh o'smirlik davrining xususiyatlari

5-sinfдан boshlab, yig'ilish ota-onalarga bolaning hayotidagi o'tish davridagi qiyinchiliklarni engishga yordam berish uchun o'smirlik davrini muhokama qiladi. O'smirning qiziqishiga mos keladigan turli to'garak va bo'limlar ota-onalarning yordamchisiga aylanadi. U band va ishtiyoqli bo'ladi. Shuningdek, siz bolaning atrof-muhitini kuzatishingiz kerak.

Otalar va o'g'illar

O'smirlar va ularning ota-onalari o'rtasidagi munosabatlarda qiyin davr boshlanadi. Psixolog ota-onalar yig'ilishida ota-onalarni o'smirlik davrining o'ziga xos xususiyatlari bilan tanishtirishi kerak. O'sib borayotgan bola o'z mustaqilligini ko'rsatishga intiladi, ko'pincha bahslashadi va qo'pollik qiladi. O'smirlik davrining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, ota-onalar o'zini to'g'ri tutishlari kerak. Yangi boshlanuvchilar uchun va'z qilishdan qochish kerak. Ulardan hech qanday ma'no bo'lmaydi, chunki o'smir ularni dushmanlik bilan qabul qiladi. Eshitish uchun ota-onalar yumshoq va xotirjam gapirishlari kerak. Hech qanday keskinlik va qattiqqo'llik bo'lmasligi kerak. Biz murosa izlashimiz, hatto yon berishimiz kerak. O'z farzandi bilan janjallar hech qanday ota-onaga kerak emas. Asosiysi, yaxshi va ishonchli munosabatlarni saqlab qolish. Hech qanday holatda o'smirni xafa qilmaslik, tanqid qilmaslik, qo'rqitmaslik kerak. Bu uni uzoq vaqt davomida ota-onasidan uzoqlashtirishi mumkin. Bundan tashqari, siz bolangizni boshqalar bilan taqqoslay olmaysiz. O'smirlik davrining xususiyatlariga bag'ishlangan ota-onalar yig'ilishida bu masalaga katta e'tibor beriladi. Taqqoslash orqali yaxshi narsaga erishib bo'lmaydi.

Ota-ona qat'iy va izchil bo'lishi kerak. O'smir o'zini kattalar ikkilanayotgandek his qilmasligi kerak. Ota-onaning hokimiyati nima bo'lishidan qat'iy nazar, buzilmas bo'lishi kerak. Agar kattalar qichqirsa, o'zini histerik tutsa, boladan munosib xulq-atvorni talab qilishning ma'nosi yo'q.

Ota-onalar bolaga bo'lgan munosabati uning o'zini o'zi qadrlashining asosi ekanligini unutmasliklari kerak. Agar o'smir o'zini sevishini, hurmat qilishini, qadrlashini bilsa, o'zini yanada ishonchli va erkin his qiladi.

O'smirlik inqirozi bola butun kuchini maktabga tashlashi, imtihonlarga tayyorlanishi kerak bo'lgan paytga to'g'ri keladi. Ammo o'smirlarning aksariyati

maktabga yuboriladi. Bundan tashqari, o'smir maktab mashg'ulotlariga etarlicha e'tibor bermaydi, chunki sinfdoshlari uni eskirgan va zerikarli deb bilishlari mumkin.

Muammolar boshlanadi: maktabda akademik ko'rsatkichlar keskin pasayadi, ota-onalar chaqiriladi. Va barcha kattalar bir ovozdan o'smirga faqat o'qish haqida o'ylash, kelajagini o'ylash kerakligini aytishadi. Bola bu haqda qanday fikrda? Kattalar o'zlarining yozuvlari bilan qanchalik charchagan! O'smirlarning bu xususiyatlarini engish uchun o'qituvchilar ham, ota-onalar ham katta sabr-toqatga muhtoj bo'ladi. Kattalar o'smirlik faqat bir necha yil davom etishini unutmashliklari kerak. Asosiysi, bu qisqa vaqt ichida bolani haddan tashqari qattiqqo'llik va noto'g'ri o'qishdan qaytarmaslikdir.

O'smirlik davrining o'ziga xos xususiyati, bir tomondan, ajralib turish istagi bo'lsa, ikkinchi tomondan, ajralib turmaslik, boshqalar bilan bir xil bo'lishdir. O'smirning qo'rquvi - begona bo'lib qolish. Shuning uchun u ko'pchilikning kayfiyatiga moslashish uchun bor kuchini sarflaydi. Va bu ko'pchilik, afsuski, o'rganishga kamsitish va nafrat bilan qaraydi. O'ziga etarlicha ishonadigan va o'zini o'zi ta'minlaydigan va shuning uchun tengdoshlarining fikriga qiziqmaydigan odamlar unchalik ko'p emas. Bu o'smirlar ishtiyoq va tirishqoqlik bilan o'rganadilar. Asosan, bu o'z farzandlarini to'g'ri rag'batlantirish va ularga to'g'ri maqsadlar qo'ygan ota-onalarning xizmatlaridir.